

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1976

BRNO 1978

zařazení destrukce kamenné stavby v poloze "Kosteliště" u Vysokého Pole plně objasnit teprve archeologický výzkum.

P o z n á m k y ;

- 1 Podle L. Hosáka, Místní a pomístní jména na Gottwaldovsku jako historický pramen, Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1963, str. 82 dokládají pomístní jména Kosteliště, Kněžší vrch a Mešné v katastru Vysokého Pole existenci farního kostela.
- 2 I. L. Červinka, Slované na Moravě a říše Velkomoravská, Brno 1928, str. 148; J. Mana, Z dávných dob Valašskokloboucka, Jubilejní čítanka o Valašskokloboucku, Val. Klobouky 1956, str. 45-47.
- 3 Text listiny otištěn v CDM III, str. 313, č. 324; srv. J. Šebánek - S. Dušková, Kritický komentář k Moravskému diplomatáři, Praha 1952, str. 286-289; J. Šebánek, Vizovická listina Smila ze Střelk z r. 1261 jako historický pramen především k otázce osídlení na Valašsku, Valašsko VIII, 1959-1961, str. 29-39.
- 4 J. Kučera, Zaniklé osady bývalého panství brumovského na mor. Slovensku, ČVMSO VI, 1889, str. 39; V. Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno 1961, str. 136.

Überreste eines frühmittelalterlichen Kirchenbaues in Vysoké Pole /Bez. Gottwaldov/. Am 17.4.1976 wurde in der Flur "Kosteliště" bei Vysoké Pole eine Untersuchung vorgenommen, wo nach volkstümlicher Tradition sowie nach älteren heimatkundlichen Arbeiten eine Kirche stand. Es wurde hier die Destruktion eines Steinbaues festgestellt, den man in Übereinstimmung mit mittelalterlichen schriftlichen Quellen für diesen Raum zeitlich in den grossmährischen Zeitabschnitt einreihen kann. Die Frage der Funktion sowie der Datierung dieses Baues wird erst eine archäologische Grabung entscheiden können.

DOKONČENÍ VÝZKUMU "VODNÍ TVRZE" V JESENÍKU

/okr. Šumperk /

Vladimír G o š , Vlastivědný ústav Šumperk

;

V roce 1976 pokračovala druhá a závěrečná etapa výzkumu tvrze v Jeseníku. Po zjištění mohutné kamenné zdi na dnešním nádvoří v minulém roce se výkopové práce zaměřily na zjištění situace mezi stávající budovou a dnešním příkopem. Na východní a jižní straně byly položeny sondy, široké 2 m a dlouhé 8 a 10 m, které dosáhly až na kulturní vrstvu v hloubce 230 cm. Východní sondou se také podařilo zachytit okraj původního příkopu, vzdáleného 800 cm od dnešní zdi. Je zajímavé, že mezi příkopem a stavbou nebyla žádná obranná zeď a fortifikací byl z největší pravděpodobnosti potok Bělá, který původně protékal okolo tvrze. Nad kulturní vrstvou 14. - 15. stol. se našla jemná vrstva písku, silná 60 cm, pocházející z povodňových náplav. Dále se v roce 1976 zkoumal ve sklepě východního křídla průběh starší zdi. Je patrné, že zeď zabíhá až pod vnější obvodovou zeď, která se k ní pouze připíná. Výzkum vodní tvrze byl v roce 1976 ukončen, i když se plně nepodařilo prozkoumat zejména vnitřní dispoziční staršího objektu.

Na základě dvouletých výzkumů můžeme říci, že tvrz v Jeseníku tvořila ve 14. stol. věž o rozměrech 15 x 17 m se zdi silnými 190 cm. Původní terén byl o 300 cm níže než je dnešní nádvoří. Vchod do věže se našel na severní straně a byl zvýšený o 120 cm nad původní terén. Celkovou výšku věže není možné stanovit, horní patra byla pravděpodobně ze dřeva, jak je patrné z velkého množství železných hřebů v destrukční vrstvě. Věž obklopoval příkop, vzdálený 8 m od objektu.

Starší fáze tvrze v Jeseníku se podobá tvrzi v nedalekých Adolfovicích /1/, jejíž věžovitá stavba měla vnější rozměry 16 x 9,7 m. Síla zdi dosahovala 2,9 m a skládala se ze dvou prostor, mezi nimiž byly schody do vyššího patra.

P o z n á m k a :

- 1 H. Weinelt, Probleme schlesischen Burgenkunde an den Burgen des Freiwaldauer Bezirkes gezeit, Breslau 1936.

Beendigung der Grabung der "Wasserburg" in Jeseník /Bez. Šumperk/. Im Jahre 1976 setzte die zweite und Schlussgrabungsetappe der Feste in Jeseník fort. Die Ausgrabungsarbeiten sollten die Situation zwischen dem bestehenden Gebäude und dem heutigen Graben festlegen. In zwei Sonden gelang es eine Kulturschicht aus dem 14.-15. Jahrhundert zu er-

fassen, aber dieser waren die Hochwasseranschwemmungen ungefähr 60 cm mächtig. Mit der östlichen Sonde erfasste man den Rand des ursprünglichen Grabens.

Die Feste in Jeseník bildete im 14. Jahrhundert ein Turm im Ausmaße von 15 x 17 m, mit 190 cm starken Mauern. Das ursprüngliche Terrain lag um 300 cm tiefer als der heutige Burghof. Der Eintritt in den Turm befand sich auf der Nordseite und war um 120 cm oberhalb des ursprünglichen Terrains erhöht. Die Gesamthöhe des Turmes kann man nicht bestimmen. Den Turm umgab ein vom Objekt 8 m entfernter Graben.

Die ältere Phase der Feste in Jeseník ähnelt der Feste im unweiten Adolovice /Adelsburg/, deren turmförmiger Bau Aussenausmaße von 16 x 9,7 m hatte. Die Stärke der Wände erreichte 2,9 m und bestand aus zwei Räumen.

POVRCHOVÉ PRŮZKUMY A ZÁCHRANNÉ AKCE V OKOLÍ VELKÝCH BÍLOVIC V ROCE 1976

/okr. Břeclav /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Tab 29 /

Během výzkumu velkomoravského pohřebiště u Velkých Bílovic byla provedena řada povrchových sběrů a záchranných výzkumů v okolí lokality. Již v dubnu 1976 byl proveden průzkum v poloze "Hradištěk" severovýchodně od středohradištního pohřebiště v trati "Úlehly". O hrádku ležícím ve výšinné ostrožné poloze nad údolím bezejmenného potoka se předpokládalo, že pochází ze středověku. Tato domněnka však nebyla potvrzena žádnými nálezy /1/. Při povrchovém průzkumu opevnění bylo získáno několik fragmentů keramiky, které jednoznačně datují existenci fortifikace do středověkého období, snad do 14.-15. století. Vzhledem k poloze hrádka je možno uvažovat o tom, že v jeho blízkosti stávala i středověká osada. Podobnou situaci známe z řady jiných lokalit, a tento typ středověkého hrádka bývá ve většině případů úzce vázán na sídliště v bezprostředním okolí /maximálně do okruhu 1-1,5 km /2/. Zaniklá středověká vesnice však není v písemných pramenech doložena a neprojevuje se ani ve tvaru katastru dnešních Velkých Bílovic. Osadu pod jménem "Novosady" klade však do blízkosti hrádka lidová tradice, a to přímo do míst, kde probíhal archeologický výzkum středohradištního pohřebiště. Dle zkušeností, získaných při průzkumu a lokalizaci zaniklých osad, mívá lidová tradice v určení polohy sídliště pravdu /3/.

Při sledování rozsáhlých rekultivačních prací severně a severovýchodně od pohřebiště v trati "Úlehly" nebyly získány žádné přesvědčivé doklady středověkého osídlení. Na svahu proti "Hradištěku" byly sice odkryty dva zahloubené kruhové objekty, ale kromě zlomků zvířecích kostí, mazanice a kostry psa nepřinesly žádné nálezy. Jediný nalezený střep ode dna nádoby lze datovat od střední doby hradištní až do středověku. Podobně i povrchovým průzkumem v prostoru západně od pohřebiště bylo získáno pouze několik zlomků středověké keramiky, jež se asi do pole dostala náhodně.

Doklady středověkého osídlení nepřineslo ani vyčištění tzv. Novosádkské studny, která stávala v rohu nynějšího broskvového sadu u bývalé cesty z Velkých Bílovic k Vrbici. V srpnu a září 1976 byla tato studna spojeným úsilím Vlastivědného kroužku při OB a JZD ve Velkých Bílovicích vyčištěna. Byly z ní získány pouze předměty datovatelné do 2. poloviny 19. až počátku 20. století. I tak jsou tyto nálezy dobrou ukázkou hradištní a džbánkařské produkce z minulého století. Charakteristické jsou v kolekcii zejména výrobky šaštiné a zakuřované, vleštovaním zdobené nádoby z Modré u Velehradu /tab. 29:3/. U dalších nádob nelze podle našich dosavadních znalostí provenienci zjistit. Zajímavá je značka kříže na uchu jednoho hrnku /tab. 29:3/, jež dokládá přežívání některých, původně snad s lidovou vírou spojených představ ochranného charakteru ze středověku až do nedávné minulosti /4/. Podle sdělení starých pamětníků se v dnešním broskvovém sadu, na svahu údolí potoka, vyorávaly kameny. Je možné, že předpokládaná osada stávala v těchto místech. Celý terén v okolí "Hradištěku" prošel však takovými úpravami, že v současné době je možnost objevení sídliště v těchto místech téměř zcela vyloučena.

Při úpravách terénu byly též zachyceny poslední zbytky slovanského sídliště z 9. století. Byly to dvě pece s předpečními jámami, které byly vyplněny zlomky mazanice a několika fragmenty keramiky, datovatelné do střední doby hradištní. Dle polohy pecí asi 400 m severně od pohřebiště v trati "Úlehly" lze vyslovit domněnku, že právě k tomuto sídlišti nekropole náležela. Odpovídá tomu i vzdálenost a umístění pohřebiště.

P o z n á m k y :

- 1 Popis hrádka srov. Unger J., Archeologický výzkum středověkých hrádků na jižní Moravě se zvláštním zřetelem na výsledky výzkumu v Popicích pod Palavou, VVM XXII, 1970, 45.
- 2 Srov. Měřínský Zd., Středověké hrádky a tvrze na jihozápadní Moravě /Jihlavsko a Telečsko /,

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1976.

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : Bronzová přezka ze slovanského sídliště v Mutěnicích
Tisk : Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Guttwaldov, provoz 34 -
Kyjov
Evidenční číslo : ÚVTEI-73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné